

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

مسائل ایدئولوژیک

الحاج داکتر امین الدین سعیدی-سعیدافغانی
۳۱ اکتوبر ۲۰۱۸

بسم الله الرحمن الرحيم

معالجه ریاء در عبادات!

۲

انواع ریاء در عبادت :

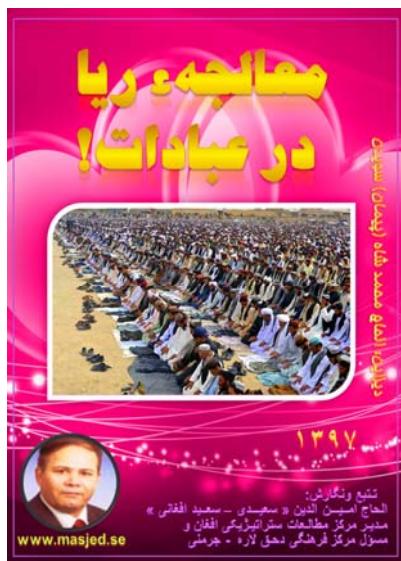
توجه باید داشت که ریاء خیلی ظریف و دقیق است و در شکل های مختلف ظاهر می شود، خواه در پنهان و خواه آشکار و گاهی شخص ریاکار حتی خودش هم متوجه نیست که ریاء در اعمال او رخنه کرده است. ریاء در اعمال انسان و عبادات و غیره وارد می شود و بدینوسیله آن اعمال و عبادت را نابود و تباه و زمینه وسوسه شیطان را مساعد می سازد. وقتی انسان عبادتی را بدون اخلاص به جای می آورد، درمقابل آن هیچ گونه اجر و پاداشی را دریافت نمی کند، بالعکس در عوض مرتکب گناه و مستحق سزا هم می گردد، چرا که عبادت را خالص و پاک برای پروردگار با عظمت ادا نه نموده است.

خداوند متعال می فرماید: « **فویل للمصلین، الذین هم عن صلاتهم ساهون،**

الذین هم یراءون، و یمنعون الماعون. » (سوره ماعون: ۴-۷) یعنی: (پس وای بر نمازگزاران. همانان که از نمازشان

غافلند. آنان که ریاء می کنند. و از [دادن] زکات [و وسایل و مایحتاج خانه] خودداری می ورزند.)

کسانی که صدقه و خیرات می دهند و به خاطر کارهایشان منت نهاده و آن را خالص برای خداوند انجام نمی دهند، در عوض صدقات خویش اجری از جانب خدا دریافت ننموده و مانند زمین سخت و بی حاصل که در آن هیچ کشت و کاری به عمل نمی آید، که در قرآن در وصف ریاکار آمده است: « **فمثله کمثل صفوان علیہ تراب فأصابه وابل فترکه** صلاً لا یقدرون علی شیء مما کسبوا » (سوره بقره: ۲۶۴) یعنی: (... پس مثل او همچون مثل سنگ خارا می است که بر روی آن، خاکی (نشسته) است، و رگباری به آن رسیده و آن (سنگ) را سخت و صاف بر جای نهاده است. آنان (یعنی: ریاکاران) نیز از آنچه به دست آورده اند، فایده و ثمره ای نمی برند ...)

خداوند عزوجل عبادت ریاکاران را برایشان بیهوده و بی فایده دانسته و می فرماید:

«وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا» (سوره فرقان: ۲۳) یعنی:

(و به هر گونه کاری که کرده‌اند می‌پردازیم و آن را [چون] گردی پراکنده می‌سازیم!)

خواننده محترم!

ریاء در عبادات انواع و اقسام متعددی دارد از جمله یک نوع ریاء در آن است که شخص از همان آغاز عبادت در نظر دارد که خود را برای مردم نشان دهد. به طور مثال شخص به خاطری نماز می خواند تا مردم او را در حال نماز خواندن ببیند و مردم او را شخص نماز خوان و نمازگزار در بین مردم تعریف، تمجید و توصیف نماید.

مثلاً بگویند این شخص چقدر مقبول نماز می خواند. این شخص بسیارشخص نماز خوان و نماز گزار است این نوع عبادت در جمله عبادات ریائی شامل بوده و این نوع از عبادت به صورت مطلق باطل و نزد الله غیر قابل قبول است. خداوند متعال خصوصیت این اشخاص ریاکار را از جمله منافقین دانسته و در این مورد با زیبایی خاصی می فرماید:

«إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالِيٍّ. يِرَاءُونَ النَّاسَ وَ لَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا

قَلِيلًا.» (سوره نساء: ۱۴۲) یعنی: (منافقان با خدا چال و نیرنگ می‌کنند و حال آن که او با آنان نیرنگ خواهد کرد و چون به نماز ایستند با کسالت برخیزند با مردم ریاء می‌کنند و خدا را جز اندکی یاد نمی‌کنند.)

ریاکاری جزو صفات منافقان است و انسان مسلمان تا جایی که ممکن است باید از آن دوری نماید و قلب و نیت درونی اش را پیوسته برای خداوند پاک و خالص نگه دارد. پیامبر صلی الله علیه و سلم فرموده است: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَىٰ أَجْسَادِكُمْ وَ لَا إِلَىٰ صُورِكُمْ، وَ لَكِنْ يَنْظُرُ إِلَىٰ قُلُوبِكُمْ» (مسلم) یعنی: (همانا خداوند به جسم و اسکلیت و کالبد شما نمی‌نگرد، بلکه به دلها و اعمال شما می‌نگرد.)

صورت دوم ریا کاری در اثنای عبادت به او دست بدهد؛ بدین ترتیب که در ابتدای امر خالصانه عبادتش را شروع می‌کند، ولی در اثنای عبادت دچار ریا کاری می‌شود. این عبادت از دو حالت، خالی نیست:

حالت اول: این که اول عبادت به آخر آن ارتباطی ندارد، در این صورت اولش صحیح و آخرش باطل است. مانند شخصی که می‌خواهد یکصد درهم صدقه کند، پنجاه درهم اول را خالصانه برای خدا صدقه می‌کند و پس از آن ریاکاری بر او غلبه می‌کند، در این صورت صدقه پنجاه درهم اولی (ان شاء الله) صحیح و مقبول شده و صدقه باقیمانده مردود و باطل است؛ زیرا ریاء را با اخلاص در آمیخته است.

حالت دوم: این که اول عبادت به انتهای آن مرتبط است؛ این مسأله نیز دو صورت دارد: اول این که انسان ریای پیش آمده را از خود دفع کرده و به آن تن نمی‌دهد، بلکه از آن روی می‌گرداند. این نوع ریاء، ضرری به عبادت او وارد نمی‌کند، چون پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم فرموده است: «إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ تَعْمَلْ أَوْ تَتَكَلَّمْ» بخاری (۵۲۶۹) و مسلم (۱۲۷). «الله تعالی از وسوسه‌هایی که در دل امتم پیدا می‌شود چشم پوشی می‌کند، مادامی که به آن عمل نکند و یا به زبان نیاورد.»

دوم این که به ریای پیش آمده راضی شده و به آن تن می‌دهد؛ در این صورت همه عملش باطل می‌گردد، زیرا اول و آخر عبادت با هم مرتبط است. مانند کسی که نمازش را با خلوص نیت آغاز می‌کند و در رکعت‌های بعدی دچار ریاکاری می‌گردد، این نماز همه‌اش باطل می‌گردد.

صورت سوم: این که ریاء پس از اتمام عبادت پیش بیاید، در این صورت تأثیری بر عبادت نداشته و موجب بطلان آن نمی‌گردد، زیرا این شخص عبادت را به طور صحیح به پایان رسانده است و با حدوث ریاء پس از اتمام آن فاسد نمی‌شود.

انسانی که عبادتی را انجام می‌دهد و پس از اتمام آن خوشحال و مسرور می‌گردد، که مردم مرا در حال عبادت دیده‌اند، این عبادت نیز باطل نمی‌شود، به شرطی که توقع مادی و معنوی از مردم نداشته باشد. همچنین خوشحالی به خاطر انجام طاعات و عبادات ریاء محسوب نمی‌شود، زیرا این کار نشانه ایمان است.

رسول اکرم صلی الله علیه و سلم گفته است: «مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فِدْلِكُمْ الْمُؤْمِنُ» «هر کس که نیکی‌ها او را خوشحال و بدی‌ها ناراحتش کنند مؤمن است». (ترمذی (۲۱۶۵)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم در مورد انسانی که عمل نیک انجام می‌دهد و مردم او را به خاطر آن مورد ستایش قرار می‌دهند فرموده است: «تِلْكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ»

«این مژده‌ی زود هنگام مؤمن است». (مسلم (۲۶۴۲) متن حدیث این گونه است.

«ارأيت الرجل يعمل العمل من الخير، و يحمده، الناس عليه؟ فقال: «تلك عاجل بُشر المؤمن» (شیخ ابن عثیمین- فتاوی عقیده (۲۰۰-۲۰۱)

ریاکاری، شرک است:

حکم شرع در مورد ریاکاری همین است که ریاکاری شرک است. شخص مسلمان باید خود را از ریاء نگاه دارد، زیرا که ریاء شریک قرار دادن با خداوند سبحانه و تعالی است.

ناگفته نباید گذاشت که حتی ریاکاری احياناً به شرک اکبر هم منتهی می‌شود.

از جمله عالم و دانشمند جهان اسلام امام ابن قیم: از شرک اصغر به عنوان (ریای اندک) تعبیر کرده است و این نشان می‌دهد که ریای زیاد به شرک اکبر ختم می‌شود. (اغاثة اللفهان (۱/۵۹).

الله تعالی می‌فرماید: «قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا» (سوره کهف: ۱۱۰)

«ای پیامبر بگو: من تنها انسانی چون شما هستم -فرقم این است که- به من وحی می‌شود که معبود شما یکی است، پس هر کس خواهان دیدار پروردگارش است باید کار شایسته انجام دهد و در پرستش پروردگارش کسی را با او شریک نسازد».

پیامبر صلی الله علیه و سلم می‌فرماید: «إِنَّ أَخْوَفَ مَا اتَّخَوْفَ عَلَىٰ أُمَّتِي الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، أَمَا إِنِّي لَسْتُ أَقُولُ: يَعْبُدُونَ شِمْسًا وَلَا قَمَرًا وَلَا وَتَنًا، وَلَكِنْ أَعْمَالًا لغيرِ اللَّهِ وَشَهْوَةً خَفِيَّةً» (ابن ماجه) یعنی: (بیشترین ترس و نگرانی من برای امتم تنها شرک به خداست، منظور من این نیست که آن‌ها افتاب یا مهتاب و یا بت خواهند پرستید، بلکه کارهایی به خاطر غیر الله و شهوت و تمایل پنهانی.) و نیز فرموده است: «إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشَّرْكَ الْأَصْغَرَ». قالوا: و ما الشَّرْكَ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الرِّيَاءُ، يَقُولُ اللَّهُ -عز وجل- يَوْمَ الْقِيَامَةِ -إِذَا جَزَى النَّاسُ بِأَعْمَالِهِمْ-: اذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تَرَاءُونَ فِي الدُّنْيَا؛ فَانظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جِزَاءً؟» (احمد) یعنی: (بیشترین ترس من درباره شما شرک کوچکتر است. گفتند: یا رسول الله، شرک کوچکتر چیست؟ آنحضرت صلی الله علیه و سلم فرمود: ریاء، خداوند عزوجل در روز قیامت و هنگام جزاء و پاداش اعمال مردم می‌فرماید: بروید نزد آنان که در دنیا برای آنان ریاء می‌ورزیدید؛ ببینید آیا پاداشتان نزد آنان می‌یابید؟)

عمل صالح :

عمل صالح آن عملی است که صحیح و خالصانه باشد و عمل خالصانه آن است که هدف از آن کسب رضای الله تعالی باشد و عمل زمانی صحیح می‌شود که مطابق شریعت الهی انجام بگیرد. پس آنچه برای غیر الله انجام گرفته و خارج از شریعت اسلامی باشد جزء اعمال صالح محسوب نمی‌شود و به خود انجام دهنده برگشت داده می‌شود؛ پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم فرموده است: «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ» (مسلم (۱۷۱۸) (هر شخصی عملی انجام دهد که مطابق دستور شریعت ما نباشد آن عمل مردود است).

«إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى». بخاری (۱) و مسلم (۱۹۰۷)

«قبولی اعمال به نیت‌ها بستگی دارد، هر کس آنچه را که نیت می‌کند به آن می‌رسد».

بعضی از علماء گفته‌اند: که این دو حدیث ترازوی اعمال هستند، حدیث نیت ترازوی اعمال باطنی و حدیث اولی ترازوی اعمال ظاهری است. (مراجعه شود فتاوی عقیده، شیخ ابن عثیمین، صفحه: (۱۹۹-۱۰۰)

شخص ریاکار در آتش است:

رسول الله صلی الله علیه و سلم در یکی از جنگها به یاران خویش خبر داد که فلان کس داخل آتش (جهنم) خواهد شد، در حالی که شخص متذکره همراه مسلمانان در نبرد عملاً اشتراک داشت. به کارهای آن مرد نگاه کرده و او را در نظر گرفتند تا ببینند قضیه او چیست؟ اما مشاهده کردند به سختی در حال نبرد می‌باشد. صحابه تعجبشان افزون شد ولی کمی بعد حادثه عجیبی رخ داد. مرد جنگجو دچار جراحتی شد و شمشیرش را برداشته و با آن به خود ضربتی وارد ساخت. آنگاه صحابه به او گفتند: وای بر تو! آیا خودت را به قتل می‌رسانی؟ آن شخص جواب داد: من برای آن می‌جنگیدم تا دیگران بی پروائی مرا دیده و به شجاعت من پی ببرند. آن مرد فوت کرده و سخن رسول الله صلی الله علیه و سلم درباره اش راست پدیدار گشت. همچنین پیامبر صلی الله علیه و سلم ما را باخبر ساخته است که ریاکاران اولین گروه عذاب شوندگان در روز قیامت می‌باشند. سه گروه نخست وارد شوندگان به آتش جهنم اینان هستند: عالم، قاری قرآن و شهید! چون در اعمالشان آن را خالص و پاک برای خداوند ننموده و از آن کارها خوشنودی خدا را منظور نداشتند.

معالجه ریا در نماز :

مطابق تعریفاتی که در فوق از «ریاء» به عمل آمده طوری فهمیده می‌شود که ریا دارای درجات مختلفی است، که معالجه و تدوای آن بحثی مفصلی برای خود می‌خواهد ولی ما در این مبحث می‌خواهیم روی معالجه این مرض مهلک نکات مختصری را خدمت خوانندگان محترم تقدیم نمایم :

- اولین و اساسی ترین عامل که در معالجه «ریاء» مؤثر، مفید و کاری می‌افتد، باید حب جاه و منزلت طلبی در نزد مردم که اساس و جوهر «ریاء» را تشکیل می‌دهد باید آن را از فکر خویش بیرون کنیم، ماباید در مورد خوب گفتن و بد گفتن مردم و این که مردم در باره ما چه قضاوت می‌کنند، و درباره ما چه فکر می‌کنند، نباید جزئی ترین اهمیت قایل شویم بلکه کوشش به عمل آریم تا فکر و قلب خویش را متوجه الله و کسب رضایت الله بسازیم. و عبادات و اعمال خیریه خویش را با نیت خالص و قلب سلیم آغاز و انجام دهیم.

- باید یقین داشته باشیم که عزت و دلالت و روزی و نعمت به دست الله است و دل‌های مردم نیز در اراده و اختیار اوست هرگز به خاطر جلب رضای این و آن اعمال خود را آلوده به ریا نسازیم. اگر به یقین بدانیم هرکسی که با الله است همه چیز دارد، و کسی که از او جداست فاقد همه چیز است. «إِنَّ يَتُصَّرُكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَ إِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي

يُنصِرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ» (اگر خداوند شما را یاری کند هیچ کس بر شما غلبه نخواهد کرد و اگر دست از یاری شما بر دارد هیچ کس نمی تواند شما را یاری و کم رساند) (سوره آل عمران ، آیت ۱۶۰) و اگر به این حقیقت قرآنی توجه کنیم ، در خواهیم یافت که تمام عزت نزد پروردگار است . **«الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْليَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَلْبَسْتُمْ لَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا»** (آیا کسانی که با دشمنان الله طرح دوستی می بندند، می خواهند عزت و آبرو نزد آنها کسب کنند، با این که همه عزت‌ها از آن الله است) (سوره نساء آیت ۱۳۹)

- در طول زندگی خویش باید به خطرات و زیان های ریاء متوجه بود ، ریاء قلب انسان را تاریک می سازد و اصلاح قلب را می رباید .

ثانیاً: همین عمل ریاء است که ثمره اعمال نیک ما را طعمه حریق ساخته و به اصطلاح جنت نعیم را برای ما به جهنم و اسفل من النار مبدل می سازد .

ریاء در عبادات و اوامر الاهی در حقیقت نوعی استهزاء و مسخره کردن هدایات و دستاویز پروردگار است و به یقین موجب غضب الهی خواهد شد.

- باید در طول حیات خویش در برخی از اوقات طوری کوشش نمائیم که برخی از مستحبات نماز را برای زدودن آثار ریاء، به طور خفی دور از انظار به جا آریم .

یقین باید کرد ، زمانی که انسان ایمان قوی قلبی داشته باشد و ایمان در اعماق وجودش مستقر باشد ، دلیلی وجود ندارد که انسان برای جلب توجه مردم و کسب و جاهت و آبرو یا جلب اعتماد آنها خود را آلوده به اعمال نفاق کند! بعضی از علمای اخلاق گفته اند: ریشه اصلی ریاکاری حبّ جاه ، مقام و منزلت دنیائی است ، اگر دقیق توجه نمائیم به سه اصل باز خواهیم گشت : **علاقه به ستایش ، تعریف و توصیف مردم، فرار از مذمت و نکوهش آنها و طمع ورزیدن به آنچه در دست مردم است.**

به طور مثال برخی از انسانها خواستار اشتراک در امر جهاد می شوند، تا مردم او را انسان شجاع و قهرمان بنامند، و گاهی در جهاد فی سبیل الله اشتراک می ورزند که غنائم جنگی به دست آرند، ولی فراموش کرده اند که انسان زمانی از جهاد خویش بهره مند خواهد شد که جهادش خاص به خاطر رضای پروردگار و اعلاى کلمة الله باشد . نه به خاطر حب دنیا، چوکی و مقام .

-اگر حقیقت و جوهر ریاء مورد تحلیل و ارزیابی قرار داده شود :در خواهیم یافت:

ریاء مانند آتش سوزانی است که در خرمن اعمال انسان می افتد و همه هست و بود آن را به خاکستر مبدل می سازد ، نه تنها عبادات و طاعات انسان را بر باد می سازد ، بلکه گناه بزرگی است که مایه روسیاهی ریاکار در دنیا و آخرت می گردد.

- ریاء همچون موربانه ای است که ستونهای کاخ سعادت انسان را از درون خالی و پوسیده می سازد .

- ریا کاری نوعی کفر و نفاق و شرک است.

- ریاکاری شخصیت انسان را لکه دار می سازد و آزادگی و حریت و کرامت انسانی را از او می گیرد و بدبختترین مردم در روز قیامت ریاکاران اند .

- توجه به این فهم که ریا نابود کننده اجر و پاداش اخروی اعمال انسان است؛ کسی که توجه داشته باشد که عملی که ذره ای ریاء و نا خالصی در آن وجود داشته باشد در پیشگاه خداوند متعال فاقد هر گونه ارزش و پاداش است و خداوند هیچ اجری به وی نخواهد داد .

در اخیر باید گفت :

- شیطان در بسیاری مواقع برای گمراه کردن انسان از این راهها وارد می‌شود که تو مصروف ریاء باشی و... بنابراین این انسان باید سعی عظیمی خویش را به خرج دهد ، تا راه نفوذ را بر شیطان ببندد، و با همه توانمندی بکوشد تا اعمال عبادی خویش را منزله ومبرا از ریاء انجام دهد .

همچنان نباید فراموش کرد که در برخی از اوقات چنین حالتی پیش می آید که تفکیک کردن حدود مرز بین اخلاص و ریاء کاری سخت و دشواری است و این متعلق به نیت انسانها که به جز الله تعالی از آن مطلع است ، پس نباید به حکم عقلی و به طور عاجل و احساساتی بر دیگران بدگمان شویم ، و آنان را متصف به ریاء سازیم . اصدار حکم دور از انصاف و مخالف احکام شرعی می باشد .

- توبه از هر گناهی - حتی شرك - نزد پروردگار پذیرفتنی شدنی است، اگر انسان هر وقت از ریاء و اعمال ریاکارانه خویش توبه بکند، توبه اش نزد پروردگار مستجاب می گردد ، الهی ما را از ریاء و اعمال ریاکارانه در امان بداری . امین یارب العالمین .

نفاق و ریاء :

گفتیم ریاء گناه اکبر و در بسیاری از موارد شرک اکبر است ولی نباید فراموش کرد که نفاق بدتر از ریاء است . نفاق یعنی این که انسان خیر و خوبی را اظهار نماید، در حالی که در باطن خود شر و بدی را نهفته داشته است. فرق نمی‌کند چه نفاق عملی باشد یا نفاق عقیدتی اما نباید فراموش کرد که نفاق عقیدتی انسان را از دین خارج می‌کند (والعیاذ بالله) و نفاق عملی گاهی انسان را از دایرة دین بیرون می‌نماید و گاهی نه.

به صورت کل دیده می شود که نفاق از ریا بدتر است، با این که ریاء علامتی از نشانه‌های منافقین است، خداوند متعال فرموده است: «يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا» (نساء: ۱۴۲). یعنی: «با مردم ریاء می‌کنند و خدای را کمتر یاد می‌کنند و جز اندکی به عبادت او نمی‌پردازند».

(مأخذ های عمده: کتاب «قواعد و رهنمونهای بیداری اسلامی»

از فتاوی و نصائح علامه شیخ محمد صالح بن العثیمین رحمه الله تعالی)